

GORAN GOCIĆ
POSLEDNJA
STANICA
BRITANIJA

Sadržaj

I

Ja, skvoter

Jedan.	15
Dva	20
Tri	27
Četiri	31
Pet	39

II

Oni, imigranti

<i>Granica, Getvik 1986.</i>	47
<i>Spasavanje, Elefant 1987.</i>	57
<i>Sanjivost, Elefant 1988.</i>	68
<i>Bratstvo, Hakni 1989.</i>	69

III

Mi, izbacivači

Šest.	87
Sedam	96
Osam	104
Devet	112
Deset.	119
Jedanaest	129

IV

Ja, civil

<i>Granica, Trpinja 1991.</i>	143
<i>Sanjivost, Vračar 1994.</i>	152
<i>Spasavanje, Vest end 1989.</i>	155
<i>Bratstvo, Hakni 1998.</i>	162

V

Mi, pripovedači

Dvanaest	171
Trinaest	178
Četrnaest	183
Petnaest	191
Šesnaest	199
Sedamnaest	210
Osamnaest	217
Devetnaest	225
Dvadeset	231

Dvadeset jedan	238
Dvadeset dva	246

VI

Oni, umetnici

<i>Ivan „Ajvon“ H.</i>	255
<i>Ja.</i>	263
<i>Trejsi „Rouzi“ E.</i>	266
<i>Antonio „Moris“ L.</i>	272
<i>Luka „Luk“ B.</i>	282

VII

Ja, starosedelac

Dvadeset tri	289
Dvadeset četiri	296
Dvadeset pet	300
Dvadeset šest	306

VIII

Mi, krivci

<i>Sanjivost, pijaca Kamden 1986.</i>	315
<i>Spasavanje, policijska stanica Stouk njuington 1999.</i>	322
<i>Granica, groblje Hajgejt 2000.</i>	334
<i>Bratstvo, kuća Baram 2000.</i>	339

IX

<i>Ja, priređivač</i>	349
O autoru.	403

*Engleska će večno da vedri i oblači
i uvek će Engleska slobodna biti
ako nam svima Engleska toliko znači
da Englesku ne možemo zaboraviti.¹*

I

Ja, skvoter

Jedan

Nijedan od nas trojice cimera nije imao puno obaveza. U stvari, nismo imali nikakvih obaveza. *Disoccupati*. Džulijan je naprasno odlučio da postane slikar. Slikar! To je lagan hobi, ali zahtevna profesija. Svi na doulu su se u to vreme predstavljali kao umetnici i nešto su, kao, brljali i majstorisali. To im je valjda vraćalo samopouzdanje, poljuljano na birou. Biti umetnik zvučalo je mnogo bolje nego biti prosto nezaposlen. Ali prodati neku svoju sliku – e, to je već veleprojekat. *Missione impossibile*. Čik to probajte neki put.

Gordon je pohađao kurs tonskog snimanja. To nije bilo loše – meni je zvučalo kao solidan i pristojno plaćen zanat koji je osiguravao skromno mestašće i koru hleba. Baš ono čemu sam težio. Ali on se u jednom momentu pokolebao, misleći možda da je biti tonac nedovoljno kul, suviše šljakerski, čak i nekako servilno. To mu se nikako nije svidelo. Nije se slagalo s njegovom grandomanijom, njegovim misionarstvom. Hteo je da prenese svetu neku veliku poruku, ali nije bio siguran koju. U to ime, dovukao je polovnu italijansku pisaću mašinu oliveti s buvlje pijace na Portobelo roudu i počeo da udara po njoj do kasno u noć.

I tako je Gordon postao pesnik. Pesnik! Kad bih ustao noću da pustim vodu, uvek se iz njegove sobe čulo *tak-tak-tak-tak-cin-zzz*. Poeta Montenegrino je kucao na svom jeziku, nijednu njegovu pesmu nisam razumeo. Pretpostavljam da su bile nekultivisane jer ih niko nije štampao. A sve što znam da je Džulijan naslikao, bio je neki zbrljani mural na zidu njegove sobe. Gordon je takođe pod i zidove svoje sobe dobrano išarao.

Obojica su, u stvari, bili *piss artists*. Pristojni srednjoklasni momci odbegli od kuće i brižnih majki. Od rutine, izobilja, obaveza i konvencionalnosti u koje su ih silom gurali. A sve to u pokušaju da se oslobode autoriteta i životnog stila svoje navodno uklete i krivicom opterećene klase. Da iznova izmisle sebe. U prvom su uspeli. Potonje je već teže išlo.

Moram priznati da nisam nimalo odmakao od njih. Jedino što sam ja, za razliku od Džulijana i Gordona, potekao s ulice. Mnogi moji drugari bili su u zatvoru. U Engleskoj to nije bila nikakva tortura, Alkatraz, Đavolje ostrvo: crnci silovatelji i stražari psihopate držali su se holivudskih filmova. Ali sudeći po njihovim pismima – tamo su umirali od dosade.

Budući da je Džulijan nosio francusko prezime, pretpostavljam da mu je otac samo privremeno konačio u Engleskoj. Gordonovi su roditelji takođe bili rastavljeni. On je kuburio s ocem, bar naoko. Njegov *padre* ovo, njegov *padre* ono. Stalno se mrštio i svađao sa sobom. Zapravo su Džulijan i Gordon – obojica s jakim majkom i prazninom koja je zjapila na mestu očeva – bili posve slični.

Izgleda da moda masovnih razvoda nije dobacila jedino do Sicilije. Nažalost. Džulijan i Gordon nikad nisu zabrazdili tako duboko na jug, ali su videli podosta Italije. Naš humor im je bio blizak. Razumeli su moje uzrečice i psovke. Gordon

je, kao i Albanezi koje sam upoznao, potekao iz sličnog, mediteranskog kruga. Bio mu je, recimo, poznat pojam krvne osvete, potpuno neshvatljiv za Severnjake.

Niko od nas trojice nije imao prebijenog cvonjka. Ali budući da su poticali iz relativno imućnih porodica – makar za moj pojam – Džulijanu i Gordonu nije bilo ništa slađe nego da paradiraju unaokolo neobrijani, umazani i pocepani. To im je delovalo umetnički i oslobađalo ih od dugo nametanog reda. Ja sam, s druge strane, uvek bio glatko izbrijan, doteran, obično u crnom. Nisam voleo da se moje siromaštvo vidi. U mom poslu to izaziva sumnju. Džulijan i Gordon su se pak održavali u životu a da praktično nikad nisu imali posao.

Jednom sam ih pitao: *vaffanculo tutti, šta radite vas dvojica, stampate pare?* Izgleda da im je neko ipak diskretno doturao kintu, iako su se oni pretvarali da su samostalni i da preziru svet roditelja. Moja potreba da smislim bolji životni stil i nađem solidniji, manje rizičan zanat jačala je u njihovoj blizini. U poređenju s mojom, nimalo veselom perspektivom, njihova me je bezbrižnost pomalo bolela.

Za razliku od dvojice *ćumez-cimera*, koji su se fiksirali na stare, tradicijom opterećene umetnosti, ja sam oduvek voleo bioskop, takoreći narodnu radinost. Jednu, u najboljem slučaju, poluumetnost za sirote i nepismene. Razmatrao sam ideju da na to usmerim svoje napore. Istina, slušajući njih dvojicu kako vazda razglabaju *art-this* i *art-that*, bilo mi je jasno da ne vidim sebe u takvom društvu. Oduvek sam bio *streetwise*.

Da budem iskren, od studiranja su mi najzanimljivija bila dva S: stipendija i studentkinje. Ali ako bih na to stavio šapu, mislio sam se, što ne bih usput izučio neki praktičan zanat? Cilj mi je bio da nađem uhlebljenje i nakrivim kapu.

Računao sam da će mi to u nekoj budućoj tački biti odstupnica od moje besplatnosti, besposlenosti, bespravnosti.

U pogledu uređenja svoje sobe bio sam takođe konvencionalniji od Džulijana i Gordona: na pod sam stavio skarletni itison, a zid ofarbao u krem. Dok su oni bežali od svog srednjoklasnog raja, ja sam za njim, zapravo, čeznuo.

Jednom je Gordon došao sav znojav i zadihan. Iz jakne je drhtavim rukama izvadio veliku metalnu kutiju s kompletom švajcarskih bojica. Ispričao nam je da je ušao u neku staromodnu radnjicu u kojoj nije zatekao vlasnika. Verovatno je jadnik otišao u klozet. Zgrabio je najveću kutiju drvenih boja kakve koriste profesionalci, što ni u snu nije mogao sebi da priušti, i trčao sve do kuće. Nasmejao sam se slatko. Rekao mi je da je to prva stvar koju je u životu ukrao.

„Neka bude i poslednja“, dodadoh. „Ali ako moraš da kradeš, izadi mirno iz radnje, nikad ne trči s plenom u rukama.“ Ispričao sam mu kako je jedan moj drugar dizao skupe umetničke monografije po knjižarama. Stavio bi knjigu pod mišku i samouvereno otišao na kasu, gde bi proveo deset, petnaest minuta ćaskajući s prodavcima. Šarmirao bi ih, osvajao prostor, postupno kupovao poverenje. Zatim bi išetao iz radnje s tom neplaćenom knjigom pod miškom. Prodavci bi se oprostili s njim kao s najrođenijim. Istina, to je bilo pre nego što su na knjige počeli da stavljaju elektronske zaštite, ali su tada i prodavci bili kudikamo oprezniji. Nikad ga nisu uhvatili. *Mio amico* nije bio prosto lopov. Bio je, po mom mišljenju, izvođač, znači umetnik.

Gordon je upijao informacije iz podzemlja kao sunder. Kao da mu je imponovalo da visi s nekim kriminalcem ili bar polukriminalcem i „razmenjuje iskustva“. Voleo je da se druži s ljudima van zakona. Bio je radoznao po prirodi. Ali stekao sam utisak da je to za njega bila vrsta mimikrije.

Možda način da sebi digne ulični rejting? Ukradene boje je na kraju poklonio Džulijanu.

Džulijan je, sa svoje strane, pazario seme marihuane. Posadio ga je u male saksije, stavio na prozor, svakodnevno zalivao i tepao mu. U jednoj raciji, preduzetoj zbog mojih diskova, Bobiji su nam detaljno pretresli skvot, te usput pronašli, počupali i polomili njegovu sićušnu bašticu. Skoro da je zaplakao. Bilo mi ga je baš žao.

Malo sam se zabrinuo da loše utičem na ćumez-cime-re – kao što su oni, na neki način, pozitivno delovali na mene. Možda su se moje navike i poroci volšebno preslikavali na njih? Zabavljala me je njihova naivnost: Gordonova amaterska lopovska panika i Džulijanovo amatersko dop-baštovanstvo. Još su imali vremena da izrastu, da postanu štošta: tonci, muzičari, slikari, pesnici, muškarci. Ali bio sam siguran da, hvaljen Isus, nikad neće biti ni *shoplifteri* ni *drug dealeri*.

Čuo sam od Gordona da u Srbiji kažu za bezbrižne ljude da će živeti sto godina. Mi na Siciliji imamo sličnu izreku. U prevodu ona glasi: *ko je gluv, slep i ćutljiv, ostaviće ga sto godina na miru.*²

Dva

Ljudi mog obrazovanja i porekla su u nuždi, oskudici ili nagosti posezali za onim što im je bilo na raspolaganju. Radili su u Londri veoma muške poslove. Znate ono: renoviranje stanova, pranje automobila, kopanje kanala. Te stvari. Ili nošenje teškog nameštaja, mešanje žitkog i bušenje otvrdlog betona. Buđenje pre svih. Iz engleskog sna.

Ti poznanici, iako su u Londri živeli koliko Džulijan, Gordon i ja, kao da su bili odsutni duhom. Nisu odmicali mnogo dalje od gosta ili turista. Ostajali bi zauvek *lavoratore ospite*, znači sluge, i na kraju bi se vraćali odakle su došli. Tomiji su ih u tome zdušno ohrabivali, učinivši sve da se tu nikad ne osete sasvim kod kuće. Da ne poveruju u svoju sreću.

Nas trojica smo pak bili psi tragači koji su prodirali u pore Londre s lakoćom i tamo njuškali, zapišavali, polagali svoja jaja i larve, ostavljali svuda sitne tragove svojih masnih šapica. Omiljeni restoran, na primer, bio nam je *Mister Vu* kod Lester skvera. *All you can eat*. Dobro, hrana nije bila vrhunska. Ali za tri-četiri kvida jeli smo tri-četiri ponuđena

jela koliko je moglo da stane u nas. Da su svi uspevali da toliko pojedu, Vu bi bankrotirao.

Od diskoteka smo najviše forsirali *Kamden palas*. Išli smo četvrtkom, kada bi i poseta i cena ulaznice padale na minimum, samo kvid po glavi ako pokažeš flajer, što smo čak i mi mogli da priuštimo. Uopšte se ne sećam muzike iz *Kamden palasa*, kao ni hrane iz *Mister Vua*. Odande su mi ostale urezane slike. Postarija žena u kožnom kaputu koja bi se u gluvo doba raskopčavala i otkrivala da ne nosi ništa ispod, japanske školarke u uniformama po dve u cugu, uniseks *new wave* ekipa s više šminke na licu nego Sofija Loren, dve ogromne lutke blizu plafona koje bi se sparivale kada bi ih zaljuljali s kraja na kraj sale. *E curiusu*. A atmosfera kao da će sutradan kraj sveta. Ludo mesto.

Naša ideja nije bila da se takmičimo u zaradi, što su svi pokušavali – već da troškove svedemo na nulu. Ma kako to suludo zvučalo, u tome smo bili zadivljujuće uspešni. Niko od nas nije osećao samosažaljenje ni potezao tužnjikave priče o margini, lošoj sreći ili nemaštini. Siromaštvo nam nije bilo prepreka ni za provod, ni za ponos, ni za zadovoljstvo. Nismo bili ni besni ni zavidni; iz oskudice smo izvlačili maksimum. Zapravo smo u njoj uživali. Možda zato što smo verovali da nam je odstupnica osigurana – krađom ili paničnim pozivom roditeljima, svejedno. Većina ljudi koje smo znali ubijala se od posla samo da bi se nakratko otrgla od siromaštva. Ali čim bi zastali da predahnu, beda bi im se trkom vraćala, neumoljivija nego ranije, i vešala oko vrata kao kakva ostarela, dosadna usedelica.

Najodlučniji korak bio je otpisivanje troškova prevoza i stanovanja. Jedan haker iz Gordonovog imigrantskog bratstva izumeo je način da iskorišćenu kartu za metro namagnetiše tako da traje večno. Ne pitajte me kako. Istina, datum

na njoj bi istekao, ali mašina to ne prepoznaje. Ako bi negde kontrolu preuzeli službenici, lepo se vratiš odakle si došao i produžiš do naredne stanice. A ako bi slučajno ušla kontrola u sam vagon – što je bilo vanredno retko – dovoljno je bilo da preturaš malo po džepovima, kažeš da si kartu izgubio, platiš kaznu i nastaviš po starom. Otkad je metro u Londri privatizovan, kontrola je postala rigorozna. Ali mi smo ipak našli način da porazimo sistem. Koliko znam, nikog od nas nisu uhvatili.

Najveća stavka u Londri jeste basnoslovno skupa renta. Spomenuh da je stan 24 bio skvot. Skvoting je pojava u narodu koju je omogućio Tomi zakon iz Drugog svetskog rata – a ima sličnih i u drugim zemljama – da ljudi u nuždi mogu da se besplatno usele u prazne stanove. A ako je neko bio u nuždi, to smo bili mi. Velikoj nuždi. Pravni *catch* jeste da je ilegalan samo čin obijanja, ali je boravak u takvim stanovima zakonit čim se nađete unutra. Znači nije bespravan. I to se zove *čućanje*. Tu na Elefantu prazni su bili uglavnom neuseljivi i pusti opštinski stanovi. Recidiv iz vremena kada su na vlasti bili laburisti. U mom slučaju skvoting je potrajao. Čučao sam godinama.

Skvot u Baram hausu pohodilo je nekoliko plemena. Jedno je poteklo iz Brizbejna. Slala ih je bivša Gordonova i Džulijanova cimerka Dona. Oziji, koji su u svojim ranim dvadesetim pucali od snage i zdravlja, došli su s velikim planovima – da proputuju Evropu, osete kolevku i istresu se godinu-dve dok ih ne pritisnu fakulteti i porodice, iscede karijere i krediti. Čitava mašinerija za štrojenje. Londra je bila njihovo neobavezno zborna mesto.

Smesta bi nalazili male poslastice i proste posliće. Recimo, ono što su u restoranima zvali *busboy*. Mahom ih ne bismo ni viđali. Radili su od jutra do sutra i po skvotu bi

se motali samo u vreme spavanja i sparivanja. Sećam se izvesne Dženi koja je pričala samo o kinti i štednji. Oziji su se čudili kako smo nas trojica uspevali da preživimo, a da nismo rmbali kao oni. Kao što rekoh, Džulijan, Gordon i ja nismo uopšte forsirali fiziku. Čuvali smo se za bolje stvari.

Drugo pleme činila su Džulijanova kratkotrajna poznanstva sklepana na ulici. Uglavnom drogeraši i ludaci iz kraja. Jednom se izvesni Fil iz naše sićušne klonje nije vratio bar sat vremena. Zatekli smo ga kako stoji uspravan kao mumija i zagledan u pukotinu na izljuštenom zidu.

Da je dobio na lutriji, znam da bi Fil smesta kupio džek fleš, puno džeka. A posle još malo fleša. Kao onaj pijanac koji uhvati zlatnu ribicu, pa poželi da mu iz česme umesto vode teče ejl. A druga želja? Paaaa... može još jedna pinta, *mate*?

Istina, poslednje na šta sam polagao pravo jeste da takve momke osuđujem. Naročito s neke tobož moralne ili na mišiće uzvišene pozicije. Ja, koji sam pio, lenčario, bludničio, hulio, duvao i krao? Čak se, retko ukoren i nikad kažnjen, u ovim aktivnostima isticao? Džulijanovi *cronies* bili su besplatni i bespravni poput nas.

Doduše, ja sam u odavanju porocima barem iskazao malo mašte. Stizao sam usput i da flertujem, izlazim, gledam filmove, razmišljam, zavodim, pevam, šetam, putujem, posmatram travu kako raste, zaljubljujem se, noćobdim, patim, učim engleski, drpišem diskove, družim se, šupljarim, preprodajem, bančim, troškarim, brojim zvezde, brbljam, maštam o bogatstvu. Dok su ovi momci od jutra do mraka duvali i na vrhuncu inspiracije gutali esid, ja sam stizao i da živim. Čik to probajte neki put.

Treće pleme bilo je najbrojnije. Gordonovo. Prijatelji i nazoviprijatelji iz Belgrada su ga se svi naglo prisetili. Pročulo se da je skvot *chez Gordon* besplatan i svi su nagrnuli kao

najezda Sláva. Stalno je tu neko svraćao, visio i skrivao se, kuvao, smeštao, grebao se, spavao, izbegavao troškove. Bilo je tu njegovih kloš-kolega, studenata engleskog, ljubitelja rokenrola, dugokosih bradonja, drogeraša, degenerika, putnika koji bi se auto-stopom zaputili iz Srbije i koju nedelju kasnije stizali do Kalea.

Uprkos nemaštini – ili možda baš zahvaljujući njoj – to je za svu trojicu bilo bezbrižno vreme. Upoznao sam puno ljudi koji su mahom dolazili izdaleka. Stalno nam je neko bio u gostima. Skoro uvek nam je brojno stanje bilo uvećano. Jednom su Bobiji usred noći zaredali s jakom baterijom po skvotu i izbrojali sedamnaest duša raspoređenih u tri sobe i hodniku. Cela frik brigada je bila na okupu. Nisu našli jedino onog po koga su došli. Mene.

Na vrata su nam počesto kucali sasvim nepoznati – prijatelji naših prijatelja, putnici u prolazu, devojke i mladići s rancima na leđima koji jedva da su znali neko od imena što su tu jednom konačila, ali su ih izgovarali svečano, poput lozinke, s molbom da kod nas prespavaju.

„Dobro“, rekli bismo. *Bene*. Budući da nas taj stan nije ništa koštao, nismo bili posesivni ni sebični, primali smo maltene svakog. Ne sećam se da smo ikad odbili gostoprinstvo. Nikad nismo zažalili zbog toga. Baram haus je bio azil u najboljem smislu te reči. Za sve te godine, ne sećam se nijedne svađe, krađe (obijanje tu ne računam, ali o tome kasnije), netrpeljivosti, zle krvi. Druženje je u to vreme bilo moćno. Solidarnost je bila jaka ne samo na rečima.

Tačerezam je bio spor i neuverljiv u pokušaju da nas međusobno zavadi. Da od nas napravi neljude. Nije se još sasvim zapatio ni u Engleskoj, a kamoli među nama. Bilo je puno žurki i bdenja, druženja i deljenja, ne samo kod nas već i u susednim skvotovima. Kažu da su svi Italijani marksisti,

ali ja nisam nikad prišao bliže komuni i komunizmu nego osamdesetih godina na Elefantu.

Kada je u skvot pristigla Sania, Gordonova devojka iz Belgrada, situacija se unekoliko izmenila. Izbacili smo smrdljive parafinske grejalice. Prestali smo da se feniramo usisivačem. Na prozorima su se pojavile cigovane zavesice i saksije s muškatlama. To je ta ženska ruka. Skvot je postao prohodniji, čistiji, pristojniji. Ali se i društvo osulo.

Ja sam najređe dovodio goste. Izuzev ponekad devojku kad baš ne možemo drugde. Imao sam osećaj da me skvot ofira. Naravno da je bilo posetilaca koje je moja persona nevoljno ali neodoljivo privlačila. Mislim prevashodno na Bobije. Svračali su katkad i moji, hm, poslovni partneri. Ali em sam retko bio kod kuće, em sam razvio šesto čulo kad me neko progoni. Tako da me ni Bobi, ni mušterije, ni ovi kojima sam bio dužnik nikad tu nisu zatekli.

Jednom je vrata otvorila Sania. „Gde je Antonio?“, zarezha grmalj pretećim tonom. „Ou, helou“, odvratila ona sa širokim osmehom, topeći se od ljubaznosti kao hostesa u *Harodsu*. „Hoćete li da ostavite svoj broj?“

Gordon je prekršio zavet neurednosti. Skratio kosu i bradu. Kupio nove pantalone. Pazario je i parfem! Čak je sa Saniom zajedno počeo da radi u nekoj petparačkoj marketinškoj agenciji po imenu *Marplan*. *Da radi! U agenciji!* Nismo mogli da ga prepoznamo. Povremeno bismo ga prodrmali i vikali: „Gordone, jebote!“

Ništa nije pomoglo. Sania je bila njegov porok i droga. Vukla ga je natrag u srednju klasu. Pred njom je bio hipnotisan, stondiran, ukiseljen skoro kao Fil pred pukotinom, centrom svog duvačkog univezuma. Ali bez dugoročnog rešenja. Za razliku od njega, Sania se sabrala, shvativši da iole pristojan život s Gordonom i brak nisu izgledni. Bar ne

u skorije vreme. Uz to, njegova omiljena aktivnost ipak je ostala *tak-tak-tak-tak-cin-zzz*. Gordonov put do zrelosti bio je tek začet. Zato je Sania promenila *marplan* i udala se za kolegu iz agencije. Siguran sam da je i ona moja tako završila, podruku s nekim navodno solidnijim, perspektivnijim, pouzdanijim Tomijem. Ironija sudbine je što je Saniu ukrao baš neki *Nick*, kako mu i samo ime kaže. Druga pesma, kad bolje razmislim, nije bila posvećena ni azilantima, ni skvo-terima, ni londonskim znamenitostima, ni društvu iz kraja: Gordon ju je posvetio njoj.³